

[Formanden.]

1) Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående beretning til folketinget om Nordisk Råds 8. og 9. session.

2) Anden behandling af:

Forslag til lov om ændring i lov om naturfredning.

Mødet hævet kl. 15⁴⁰.

89. møde.

Torsdag den 1. juni kl. 13.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående beretning til folketinget om Nordisk Råds 8. og 9. session.

Valgt blev: *Per Hækkerup, Alsing Andersen, Kaj Andresen, Holger Eriksen, Victor Gram, Poul Hansen (Grenå), Kolbjørn, Lars M. Olsen, Axel Sørensen, Erik Eriksen, N. Chr. Christensen, Harald Nielsen, Johan Poulsen, Ole Bjørn Kraft, Marie Antoinette von Lowzow, Poul Thomsen og Chr. Madsen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring i lov om naturfredning.

(Første behandling findes i tidenden sp. 2121, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 965).

Der var stillet 19 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets tekst, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til

tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Lund Jensen: I betragtning af dette lovforslags særlige karakter — et lovforslag, der drejer sig om at beskytte vort lands landskabelige karakter mod ødelæggelse af skæmmende eller uønsket bebyggelse — er det med beklagelse, jeg må konstatere, at det ikke i udvalget har været muligt at nå til enighed om de to vigtigste bestemmelser i lovforslaget, nemlig numrene 12 og 15. Udvalget har her delt sig i et flertal, bestående af regeringspartiernes og socialistiske folkepartis medlemmer af udvalget, og et mindretal, venstres og det konservative folkepartis medlemmer, som har stillet selvstændige ændringsforslag til disse to numre.

Uenigheden gælder dog ikke så meget lovforslagets principper, men først og fremmest spørgsmålet om erstatning til de grundejere, som man nægter tilladelse til at udstykke arealer til sommerhusbebyggelse eller andet af områder, som af naturfredningsmæssige grunde bør bevares i den nuværende tilstand.

Med hensyn til lovforslagets nr. 12 har der i udvalget været enighed om at tiltræde et af statsministeren stillet ændringsforslag, hvorefter det upræcise udtryk:

„skal der til større samlede bebyggelser, der ikke tjener et på stedet naturligt formål...“

ændres sådan, at der kommer til at stå:

„må der ikke uden fredningsnævnets tilladelse opføres bygninger bortset fra sådanne, der alene tjener landbrugs-, skovbrugs-, fiskerierhvervet eller andet på stedet naturligt erhverv samt lokal helårsbeboelse.“

Flertallet har ligeledes tiltrådt en af den højtærede statsminister foreslået tilføjelse til paragraffen § 22, hvorefter der vil kunne ydes en billigheds'erstatning i de tilfælde, hvor nægtelse af bygningstilladelse vil påføre grundejeren påviseligt tab, dog således, at der ikke vil kunne ydes erstatning til den lodsejer, som har erhvervet et landbrugsareal udelukkende med henblik på udstykning til sommerhusbebyggelse el. lign.

Heroverfor foreslår mindretallet, at der for at hindre uønsket byggeri skal rejses

[Lund Jensen.]

fredningssag, hvilket jo efter den gældende lov vil medføre, at der skal ydes fuld erstatning, også til grundspekulanter. En vedtagelse af dette ændringsforslag, nr. 10, vil i virkeligheden gøre enhver kontrol med bebyggelsen illusorisk. I så tilfælde kan det forventes, at spekulanter omgående vil sikre sig alle de attraktive områder og udarbejde udstykningsplaner for disse i forventning om, at der bliver rejst fredningssag for området, hvorefter spekulanten så vil kunne kræve den påregnede fortjeneste ved udstykningen betalt af staten. Resultatet ville da blive, at man i de fleste tilfælde måtte opgive fredning af hensyn til de store omkostninger, medmindre staten og kommunerne indstillede sig på at punge ud med milliardbeløb, som for størstedelen ville gå i de smarte spekulanter lommer. Det vil næppe nogen finde forsvarligt, selv i tider, hvor man synes at pengestrømmen rinder temmelig flot.

Efter min mening vil en sådan erstatningsregel heller ikke være rimelig. Et byggeforbud betyder jo absolut ingen indskrænkning i arealernes hidtidige anvendelse. Der vil på samme måde som hidtil kunne drives landbrug, skovbrug og fiskeri, og der vil kunne opføres bygninger til brug for disse erhverv. Der er jo ingen, der ville finde på at kræve erstatning for tabt fortjeneste, fordi der i en bys villakvarter nægtes tilladelse til opførelse af en larmende erhvervsvirksomhed eller til en højhusbebyggelse. Det falder mig derfor svært at se en motivering for, at der skal gælde andre regler på landbrugets område.

Det må også anses for givet, at de foreslåede indgreb ikke kan betegnes som ekspropriation, hvorfor grundlovens § 73 ikke kan påberåbes.

Formanden: Jeg henstiller, at der er mere ro i salen.

Lund Jensen: Denne opfattelse er i overensstemmelse med de almindelige synspunkter i den statsretlige teori, fordi der her er tale om en generel bestemmelse. Den rammer ikke vilkårligt, men gælder for alle ejendomme inden for den kategori, der omfattes af bestemmelsen. Der sker jo

heller ingen overførelse af ejendomsretten eller ejerforholdet, men kun en rådighedsindskrænkning af begrænset rækkevidde, og der sker absolut ingen begrænsning i den hidtidige udnyttelse af det pågældende areal.

Hvis man ville følge mindretallets forslag om fuld erstatning, ville man tilmed komme i modstrid med tilsvarende lovgivning på andre områder. Jeg kan blot henvise til naturfredningslovens § 25, hvorefter der siden 1937 har været forbud mod at opføre bygninger langs vore skove og kyster. Jeg kan også nævne den nye bygge-lov fra 1960, der i § 5 bestemmer, at amtsrådet kan nedlægge forbud mod udstykning til sommerhusbebyggelse eller andet, som vil stride mod en forsvarlig og hensigtsmæssig byudvikling i de kommuner, hvor det er amtsrådet, der udøver bygningsmyndigheden. I sådanne tilfælde ydes overhovedet ingen erstatning for en tilsvarende rådighedsbegrænsning.

Jeg henleder i øvrigt det høje tings opmærksomhed på, at det jo ligger i enhver kommunalbestyrelses hånd at frigøre ejendomsbesiddere fra de her foreslåede bestemmelser ved simpelt hen at indføre en by- eller dispositionsplan for kommunen eller for det pågældende område. Så snart dette er sket, ophører virkningen af det her foreslåede; så gælder kun byplans- eller dispositionsplansregler.

Det andet spørgsmål, hvorom der ikke har kunnet opnås enighed i udvalget, er de foreslåede udvidelser af lovens § 25 — det er lovforslagets nr. 15 — hvorefter der ikke uden fredningsnævnets tilladelse må opføres bygninger nærmere end 300 m fra bredden af en større sø eller et større offentligt vandløb eller inden for en afstand af 100 m fra større offentlige veje.

Også på dette område har venstres og det konservative folkepartis medlemmer af udvalget stillet ændringsforslag, der på det nærmeste gør bestemmelsen illusorisk, idet den byggefri zone ved søer og åer foreslås nedsat til 100 m. Det siger sig selv, at man ikke med en så forholdsvis kort afstandsbestemmelse vil kunne hindre, at en af de søer, man ønsker at værne, vil kunne blive omklamret af en sommerhuskoloni. Endnu værre bliver det derved, at

[Lund Jensen.]

mindretallets forslag overhovedet ikke indeholder noget om regulering af byggeriet langs vejene.

Jeg skal derfor på mit partis vegne indstille de to af mindretallet stillede ændringsforslag til forkastelse og anbefale, at man stemmer for de af den højtærede statsminister og flertallet stillede ændringsforslag, ligesom jeg naturligvis anbefaler, at man stemmer for de øvrige af det samlede udvalg tiltrådte ændringsforslag.

Der har i udvalgets bestræbelser for at gøre lovens bestemmelser så klare som muligt været visse vanskeligheder ved at finde frem til en anvendelig retningslinje for opmåling af de omhandlede vandløbs bredde. Man var i udvalget faktisk enig om at bruge udtrykket „ovenbredde“ ved normal vandstand, men ved betænkningens redigering blev man i sidste øjeblik gjort opmærksom på, at man ved administrationen af vandløbsloven af 11. april 1949 anvendte udtrykket „bundbredde“. Det måtte derfor være naturligt at benytte samme udtryk i dette lovforslag, hvilket da også er sket i såvel flertallets som mindretallets ændringsforslag. Det viser sig imidlertid nu, at man ved at benytte bundbredde som målestok i stedet for ovenbredde indskrænker antallet af åløb, der falder ind under lovens bestemmelser, ganske betydeligt, hvilket ikke har været tilsigtet. Jeg henstiller derfor, at udvalget mellem anden og tredje behandling ser på dette spørgsmål.

Jeg finder kun anledning til at omtale enkelte af de øvrige ændringsforslag, hvorom der er enighed i udvalget. I henhold til ændringsforslag nr. 4 til lovens § 4 skal der fremtidigt udnævnes suppleanter for overfredningsnævnets medlemmer og desuden oprettes 2 nye ankenævne på hvert 3 medlemmer, det ene nævn for øerne, det andet for Jylland, som skal træffe afgørelse om dispensationssager vedrørende §§ 25 og 30 samt dispensationer vedrørende godkendte

fredningsplaner. Med disse forslag tilsigtes det at mindske overfredningsnævnets stærkt øgede arbejdsmængde, så det kan blive muligt at få fredningssager afgjort inden for en rimelig tidsfrist.

Ifølge ændringsforslag nr. 6 til lovforslagets nr. 10 skal fredningerstatninger fremtidigt normalt udredes med tre fjerdedele af statskassen mod nu halvdelen; den sidste fjerdedel fordeles mellem amtskommunen og de i amtskredsen beliggende købstæder efter folketal. Der bliver dog som hidtil i ganske særlige tilfælde adgang til at pålægge statskassen indtil ni tiendedele af erstatningsbeløbet, ligesom det, når forholdene taler derfor, kan pålægges kommuner uden for amtskredsen at bidrage til erstatningerne.

Der har i udvalget været enighed om, at hele naturfredningsspørgsmålet burde underkastes en indgående kommissionsbehandling, og den højtærede statsminister har over for udvalget givet til kende, at han agter at nedsætte en sådan kommission. I forventning om, at denne kommission vil have tilendebragt sit arbejde forinden, indstiller udvalget, at naturfredningsloven tages op til revision i folketingsåret 1964-65.

Jeg skal som sagt anbefale lovforslaget til vedtagelse med de af statsministeren og flertallet eller af hele udvalget foreslåede ændringer og udtale håbet om, at det høje folketing inden lovforslagets endelig vedtagelse vil nå frem til enighed om at løse denne nationale opgave. Jeg føler mig overbevist om, at kommende generationer vil bebrejde os det, hvis vi svigter i denne sag. Med den naturødelæggende virksomhed, der i disse år foregår i vort land, er det i sidste øjeblik der bliver grebet ind med regulerende foranstaltninger.

Ib Thyregod: Ved første behandling af lovforslaget redegjorde mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Chris. Christensen, for vort principielle syn på det foreliggende lovforslag. Efter at en udvalgsbehandling

[Ib Thyregod.]

nu har fundet sted, skal jeg i hans sted redegøre for vort syn på lovforslaget og de ændringer, som nu foreligger.

Årsagen til lovforslagets fremkomst er jo den eksplosive udvikling, som har fundet sted i de senere år med øget sommerhusbyggeri langs vore kyster, navnlig i Nordsjælland. Med den forøgelse af levestandarden, der har fundet sted i de sidste 10 år, og den øgede motorisering er der ingen tvivl om, at denne udvikling — det, som man i Sverige kalder dobbeltbosætning — vil fortsætte, og at presset navnlig i Nordsjælland vil øges. Efter de foreliggende prognoser for befolkningstilvæksten i Danmark i de kommende 40 år regner man med, at befolkningstallet omkring år 2 000 vil udgøre 6 millioner, hvoraf ca. 5 millioner vil være bosat i byer og halvdelen heraf i Nord- og Nordøstsjælland. Det vil sige, at der inden for de 40 år skal fremskaffes ca. 1/2 million boliger, medens der inden for rammen af eksisterende og foreslåede byudviklingsplaner kun kan rummes ca. 150 000 boliger. Hertil kommer problemet med erhvervsvirksomheder.

Det er derfor vigtigt, at den fremtidige udvikling sker på forsvarlig måde, og at lovgivningen bygges op således, at dette sikres. Ud fra dette syn skete lovændringen i 1959, hvorved der skabtes hjemmel for oprettelse af fredningsplanudvalg bl. a. i Nordsjælland. Men denne lovændring har vist sig ikke at være tilstrækkelig. Det er derfor naturligt, at man fra folketingets side nu på ny må se på spørgsmålet om en eventuel ændring af denne lovgivning.

Vi har i øjeblikket en række love af betydning for dette spørgsmål. Foruden naturfredningsloven, som vi her behandler, har vi byplanloven, byudviklingsloven, landsbyggeloven, vejbestyrelsesloven, kystfredningsloven og en række andre, og tilsvarende har vi en række myndigheder, fredningsnævn, byplannævn, egnsplansekretariat, amtsbygningsråd, vejbestyrelsesudvalg, den kommitterede i byplansager o. s. v., foruden naturligvis de kommunale og amtskommunale råd. Der er her kun nævnt nogle enkelte af de myndigheder, der beskæftiger sig med forskellige sider af det her omtalte problem. Dette medfører, at alle udstyknings- og byggesager vanske-

liggøres, og den højtærede landbrugsminister har derfor nedsat et udvalg for at fremme udstyknings sagernes behandling.

Hvad ville en rationel løsning af hele dette spørgsmål være? For os må det være naturligt at sige, at hele denne lovgivning burde koordineres i et enkelt lovværk, og at myndigheden burde centraliseres hos enkelte organer i stedet for som nu hos en række forskellige organer uden tilstrækkeligt samarbejde med hinanden. Det virker i høj grad fordyrende og forsinkende.

I stedet for en sådan koordinering, som vi har ønsket, er man med dette lovforslag gået den modsatte vej, idet man som omtalt i ændringsforslag nr. 12 yderligere komplicerer spørgsmålet ved at give fredningsnævnet byplanmyndighed, skønt man i landsbyggeloven, der for nylig, nemlig den 1. april, er trådt i kraft, har oprettet særlige amtsbygningsråd, der skal tage sig af spørgsmålet om udstykninger, derunder udstykninger til sommerhuse. Et forslag fra vor side under udvalgsbehandlingen om at lade amtsbygningsrådet supplere med en speciel fredningskyndig har ikke haft flertallets interesse i denne sag.

Jeg vil gerne nævne, at den højtærede boligminister, da landsbyggeloven blev gennemført i folketinget, nævnte, at han var villig til at arbejde for en sådan koordinering af den gældende lovgivning. Men vi er altså ikke kommet spørgsmålet nærmere. Vi er derfor principielt imod denne bestemmelse og har stillet ændringsforslag nr. 10, hvorefter bygningsmyndighederne i de i bestemmelsen omtalte tilfælde skal give meddelelse til fredningsnævnet, der derefter har 4 ugers frist til at rejse frednings-sag. Ønsker man ikke at supplere bygningsmyndighederne med fredningskyndige, er dette i hvert fald den rationelle fremgangsmåde. Der sikres fredningsnævnet adgang til at rejse fredningssag, hvis det pågældende areal er naturfredningsværdigt, og der sikres ejeren en afgørelse, inden for en rimelig tid. Hvis man ser på flertalsforslaget, vil man se, at dette er skærpet i forhold til det oprindelige forslag, idet ordene „større samlede bebyggelser“ er erstattet af „bygninger“, således at enhver bygning, bortset fra de udtrykkeligt undtagne — landbrug, skovbrug m. v. — er omfattet af bestemmelsen. Mest afgørende

[Ib Thyregod.]

er det imidlertid, at der ikke i bestemmelsen er nogen frist, inden hvilken fredningsnævnet skal afgive svar, således at sagens behandling kan trække ud i årevis, uden at ejeren kan foretage sig noget i den anledning. Der er ganske vist i stk. 2 givet hjemmel for en erstatning, hvis tilladelse nægtes, men denne erstatning kan kun betragtes som en billighedserstatning, og der er således ikke tale om fuld erstatning efter grundlovens § 73, såfremt den omtalte bestemmelse må anses for at være en ekspropriationslov eller der — således som det ærede medlem hr. Lund Jensen var inde på — kun er tale om en almindelig indskrænkning i ejendomsretten, der kan foretages uden ydelse af erstatning.

Jeg vil gerne i denne forbindelse nævne en højesteretsdom, der er afsagt den 10. maj i år i en sag mellem en grundejer og ministeriet for offentlige arbejder. Sagen angik en ekspropriationserstatning, og det antoges her, at den pågældende ejer havde krav på erstatning ud over handelsværdien af ejendommen for tab i form af renter, skatter m. v. ved ikke at kunne disponere over grunden i de 7 år, der gik fra det tidspunkt, ekspropriationen blev bebudet, til den blev gennemført. Der er næppe tvivl om, at der i visse tilfælde kan komme til at foreligge ekspropriation, såfremt fredningsnævnet svarer nej eller undlader at svare igennem en længere periode. Herfor taler også, at såvel byplanloven som byggezoneloven hjemler erstatning, såfremt zonedragningen forvolder grundejeren tab. Der er jo her reelt kun tale om en udvidelse af byggezoneloven, blot således at forbudet mod byggeri og udstykning ikke er tidsbegrænset som efter byggezoneloven. Hertil kommer, at bestemmelsen, som den foreligger, kan komme til at virke som en hæmsko på udviklingen — jeg tænker her på problemet om ændring i bestemmelserne om landbrugsforpligtelse, som den højtærede landbrugsminister har været inde på i forbindelse med fremsættelsen af lovforslaget om landbrugsordningen. Og jeg tænker også på problemerne med hensyn til erhvervsvirksomheders placering i mindre samfund, et spørgsmål, som jo også kommer til at sortere under fredningsnævnene, der jo ikke er specialister i byplanlægning.

Om denne bestemmelse har De samvirkende danske Husmandsforeninger og De samvirkende danske Landboforeninger i en henvendelse til udvalget udtalt — jeg beder den højtærede formand om tilladelse til et citat —:

„Med den foreslåede indskrænkning i retten til at bebygge landbrugsjord uden fredningsmyndighedernes godkendelse sker der en betydelig rådighedsindskrænkning for ejerne af landbrugsjord, et indgreb af stor principiel betydning for landbolovgivning, hvis berettigelse bør ses i sammenhæng med de øvrige rettigheder og forpligtelser, der knytter sig til besiddelse af landbrugsjord. På grund af paragraffens vidtrækkende landboretlige betydning bør ændringen ikke gennemføres, før en samlet revision af lovgivningen om forpligtelser og rettigheder for ejere af landbrugsjord har været gennemdrøftet i landbokommissionen af 1960. Der må under alle omstændigheder gøres kraftig indsigelse mod den foreslåede rådighedsindskrænkning, der i virkeligheden er et indgreb i ejendomsretten, så længe den ikke modsvares af erstatning eller lettelse i andre byrder. Hvis ændringsforslaget gennemføres, må det udformes således, at myndighederne i alle tilfælde, hvor der gives afslag på en anmodning om bebyggelse, straks skal rejse frednings-sag for det pågældende areal.“

Det var udtalelsen fra Husmands- og Landboforeningerne, og ud fra disse synspunkter er vort ændringsforslag stillet. Da det samlede landbrug står bag denne henvendelse, undrer det mig, at man ikke fra radikal side har kunnet følge os i disse synspunkter.

Jeg må straks sige, at vi ikke fra vor side — og det er pointeret gentagne gange under udvalgsbehandlingen — ønsker erstatning for spekulanter, men kun til de grundejere, der måtte have lidt tab gennem den udvikling, der er tale om her, en udvikling, som allerede er i gang, inden bånd på deres ejendom lægges.

Den nævnte bestemmelse er også i andre henseender uheldig. Jeg tænker her på administrationsudgifterne, der allerede er fordoblet i de sidste to år, og som må antages at ville stige meget betydeligt, hvortil kommer forsinkelse af sagerne,

[Ib Thyregod.]

Det andet ændringsforslag, som det ærede medlem hr. Lund Jensen nævnede, er ændringsforslag nr. 13, som vi har stillet vedrørende lovforslagets nr. 15. Vi har kun ment at kunne godkende en bygge- linje fra søer og vandløb på 100 meter. Det vil naturligvis altid være en skønssag, hvor grænsen skal trækkes, men den fore- slåede bygge- linje svarer til strandbygge- linjen, og muligheden for yderligere fred- ninger, hvor dette er påkrævet, står jo åben.

Med hensyn til vejene har vi ikke kunnet godkende flertallets forslag om en bygge- linje på 100 m. En sådan almindelig bygge- linje må virke urimelig også under hensyn til, at bestemmelsen omfatter ikke alene alle landeveje, men også alle større biveje, der står for optagelse som landeveje, d. v. s. ca. 16 000 km veje i alt. Det synspunkt, der taler for at frilægge vejene for byggeri, kan i hvert tilfælde ikke føre så vidt, at der i al almindelighed bliver tale om, at en sådan almindelig bestemmelse indføres. Jeg kan nævne, at naturfredningsrådet har været inde på, at man ikke i almindelighed kunne sige, at 100 m-grænsen var den rigtige.

De øvrige bestemmelser i lovforslaget og i de andre ændringsforslag har vi kunnet til- træde, og vi hilser således med tilfredshed, at statens andel i fredningserstatningerne nu er ansat til $\frac{3}{4}$ mod $\frac{1}{2}$ i det oprindelige forslag.

Der er endvidere enighed om, at en række spørgsmål ikke har kunnet færdigbehandles af udvalget, og at naturfredningsloven der- for efter en kommissionsbehandling på ny skal optages til revision.

Jeg vil gerne i denne forbindelse nævne et enkelt forhold, som jeg mener bør tages op af kommissionen. Efter naturfrednings- lovens § 5 består de taksationskommissioner, som fastsætter erstatninger efter loven, af 3 mænd, hvoraf 2 beskikkes af statsmini- steren og 1 af de kommunale myndigheder. Alle medlemmer af denne kommission er således udpeget af de myndigheder, der skal udrede erstatningerne. Også i andre eks- propriationslove er taksationskommissionen sammensat på lignende måde. Vi mener, der bør ske en ændring heri, eventuelt i forbin- delse med det almindelige lovforslag om ekspropriation, som den højtærede trafik-

minister har bebudet skulle komme i nær fremtid.

Lad mig endelig fremdrage statsskovene, ligesom det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen gjorde ved første behandling. Det er dog naturligt, at staten, der her gri- ber ind over for andre ud fra hensynet til befolkningens rekreative behov, gør ind- rømmelser på sine egne områder og åbner disse skove for befolkningen. I denne for- bindelse bør også nævnes statens og komm- unernes parker. Hvorfor skal der her føres en omfattende fredningsprocedure mod stat og kommune for at forhindre yderligere byggeri i vore parker, byernes grønne områder, deres åndehuller? Jeg appellerer til den højtærede statsminister om, om muligt mellem anden og tredje behandling, at se på dette spørgsmål og eventuelt formulere et forslag, hvorefter disse parker umiddel- bart betragtes som fredede fremover. Jeg tænker også på statens undertiden hård- hændede byggeri i følsomme bymiljøer som på Slotsholmen, hvor ganske vist en vis reduktion er sket, og det projekterede højhus ved Østerport. Jeg håber også her på en indsats af den højtærede stats- minister.

Der er i alle befolkningsgrupper stor sym- pati for naturfredning, og det er derfor yderst beklageligt, at der ikke har kunnet opnås fuld enighed om dette lovforslag. Det skyldes imidlertid i særlig grad, at lov- forslaget i sig indeholder bestemmelser, der i realiteten ikke hører hjemme i natur- fredningsloven, men i byplan- og bygge- zone Lovgivningen, og at man således gen- nem lovforslaget vil gennemføre en række bestemmelser, der reelt ikke har noget med naturfredning at gøre, men dog fremsættes i naturfredningens klædebon. Jeg håber imidlertid, ligesom det ærede medlem hr. Lund Jensen, at der mellem anden og tredje behandling, under den yderligere udvalgs- behandling, som skal finde sted, vil kunne finde sådanne saglige forhandlinger sted, at vi vil kunne enes om en naturfrednings- lov. Det anser jeg også for det rigtigste ud fra alle synspunkter.

Thestrup: Jeg beklager, at det er gået således, at der ikke er opnået enighed om forslaget til lov om ændring i lov om natur- fredning. Vi var i udvalget af den anskuelse,

[Thestrup.]

at det var nødvendigt i højere grad end tidligere at beskytte vort land mod en planløs bebyggelse og mod en bebyggelse, der er ødelæggende for skønhedsværdierne og rekreationsmulighederne i naturen. Vi var også alle enige om og er vel stadig enige om at ville hindre jordspekulationen i yderligere at udfolde sig og at hindre den spekulation i erstatning for en udvikling, der endnu ikke er i gang i det pågældende område, som der i den senere tid har været en række eksempler på. Vi har alle den anskuelse, at det er af den største værdi for fredningssagen som sådan, at den lov, der gennemføres, har vundet almindelig tilslutning inden for alle grupper i vor befolkning og inden for alle partier.

Som de ærede medlemmer af dette høje ting vil se af betænkningen, drejer uenigheden sig da også kun om 2 punkter: § 22 og § 25.

§ 22, stk. 1, lyder i den affattelse, som statsministeren nu har foreslået og flertallet tiltrådt, således:

„Uden for byer og bymæssige bebyggelser og uden for områder, der er omfattet af en godkendt byudviklingsplan eller byplan (dispositionsplan), må der ikke uden fredningsnævnets tilladelse opføres bygninger bortset fra sådanne, der alene tjener landbrugs-, skovbrugs-, fiskerierhvervet eller andet på stedet naturligt erhverv samt lokal helårsbeboelse.“

Om det synspunkt, der er udtrykt i disse linjer, vil man sikkert kunne nå til enighed med mindretallet. Men det, vi ikke har kunnet nå til enighed om, er den erstatningsbestemmelse, der må blive følgen af det indgreb, der gøres i henhold til stk. 1. I flertallets affattelse lyder denne bestemmelse således:

„Stk. 2. Såfremt fredningsnævnet nægter tilladelse efter stk. 1, kan nævnet samtidig efter påstand herom give erstatning til ejeren.“

Enhver, der gennemlæser og tænker lidt over denne bestemmelse, vil kunne se, at her er i virkeligheden ikke tale om en egentlig erstatning. Man har fra regeringspartiernes side kaldt den erstatning, der her er tale om, for en billighedserstatning. Det er for mig at se et misvisende ord. Det, man opnår ved det ændringsforslag, der er til-

trådt af flertalspartierne, er nemlig, at de, der lider tab, ikke har noget retligt krav på erstatning. De er undergivet fredningsnævnets vilkårlighed. Jeg er ikke så bange for fredningsnævnene — jeg har al mulig tillid til fredningsnævnene — men det må være et princip i en fornuftig lovgivning, at der ikke er nogen plads for vilkårlighed. Nævnene kan give erstatning, men de er ikke pligtige dertil, selv om der er lidt et tab.

Vi har fra mindretallets side stillet et ændringsforslag, nr. 10. Det ærede medlem hr. Ib Thyregod har nøje gjort rede for ændringsforslaget, og jeg skal ikke føje noget hertil, men kan helt slutte mig til det, det ærede medlem har sagt. Jeg vil dog gerne sige, at der i udvalget har været talt om en erstatningsbestemmelse, formuleret på samme måde og efter samme principper som erstatningsbestemmelsen i byplanlovens § 15 a, stk. 1 og 3, der lyder således:

„Såfremt en ejendom, der omfattes af byplanbestemmelser truffet i henhold til lovens § 2, stk. 2, nr. 10, skønnes at være sunket i værdi som følge af disse bestemmelser, er ejeren berettiget til erstatning af statskassen for værdinedgangen.“

Erstatningen skal fastsættes under hensyntagen alene til den værdinedgang, der skønnes at være en følge af de i henhold til § 2, stk. 2, nr. 10, truffede bestemmelser, og uden hensyn til rådighedsindskrænkninger, der i øvrigt i medfør af nærværende lov eller anden lovgivning måtte være pålagt ejendommen, og for hvilke der ikke er fastsat erstatningspligt for det offentlige. Ved erstatningens fastsættelse skal der endvidere tages hensyn til eventuel nedgang i de ejendommen påhvilende skatter og afgifter m. v.“

Det drejer sig her om en virkelig, en egentlig erstatning, om en virkelig ret for ejeren, der har lidt et tab, til at få dette tab erstattet, men retten er begrænset til det tab, der faktisk er lidt; der gives ikke erstatning for salgs- eller udstykningsmuligheder, der ikke er aktuelle, fordi en udvikling i det pågældende område ikke er påbegyndt. Det, der gives erstatning for, er den velerhvervede ret i det øjeblik, loven træder i kraft, og ikke fremtidige spekulationsmuligheder. Det, der sker, er, som det

[Thestrup.]

ærede medlem hr. Ib Thyregod nævnte, i realiteten det, at hele landet ved den foreslåede § 22 i virkeligheden gøres til yderzone i byudviklingslovens forstand, og det, mindretallet har været inde på og har ønsket en forhandling om — og som vi håber at kunne få en forhandling om også efter anden behandling — er, om man da så ikke vil give den samme erstatning, som der gives i henhold til byudviklingsloven for de områder, der kommer til at ligge i yderzonerne. Jeg vil her yderligere henvise til, at byudviklingsloven er vedtaget enstemmigt af det høje ting; også erstatningsreglerne er vedtaget enstemmigt af det høje ting.

Med hensyn til den anden bestemmelse, som der ikke er opnået enighed om, § 25, er forholdet et ganske lignende som vedrørende § 22. Jeg kan med hensyn til mindretallets ændringsforslag helt slutte mig til det, som det ærede medlem hr. Ib Thyregod har sagt; men jeg kunne tænke mig, at man også, for så vidt vejene angår, kunne falde tilbage på en erstatningsregel som den, jeg kunne tænke mig vedrørende § 22.

Mit parti mener, det vil være ganske rigtigt, at der bliver nedsat en kommission til at behandle fredningssagens forhold til en hel række andre spørgsmål. Den højtærede statsminister er vist bekendt med, at der af professor Vinding Kruse i sin tid er udarbejdet et udkast til et lovforslag, der sammenfattede alle disse ting og underkastede dem en ensartet behandling.

Med disse bemærkninger og idet jeg håber, at det skal være muligt at nå til et forlig om sagen, skal jeg anbefale at stemme for de af mindretallet stillede ændringsforslag, imod de af flertallet tiltrådte, men for de af statsministeren med tilslutning af hele udvalget stillede ændringsforslag samt for de af udvalget med statsministerens tilslutning stillede ændringsforslag.

Helge Larsen: Må jeg til indledning gøre et par bemærkninger om to af de ændringsforslag, der er stillet af det samlede udvalg.

Det første er det ændringsforslag, der forhøjer statskassens andel i erstatningerne fra $\frac{1}{2}$ til $\frac{3}{4}$. Det er et ændringsforslag, jeg er særdeles tilfreds med ud fra den betragt-

ning, at med den udvikling, der er i gang, vil mange af de fredninger, der foretages, mere og mere få betydning for hele landet og ikke have den lokale betydning, som de måske havde tidligere. Derfor finder jeg det rigtigt, at statskassen overtager en større del af erstatningen.

Det andet af denne gruppe ændringsforslag, som jeg gerne vil gøre et par bemærkninger om, er revisionsbestemmelsen, som er indsat i lovforslaget. Forudsætningen for denne revisionsbestemmelse er jo en erkendelse af, at den udvikling, der er i gang, betyder, at mange af bestemmelserne i naturfredningsloven har sammenhæng med en lang række andre lovbestemmelser vedrørende byudvikling, byplanlovgivning, vejregulering o. s. v. og også, som det er fremhævet i henvendelsen fra Husmands- og Landboforeningerne, har relation til landbotretlige forhold. Jeg tror derfor, det er særdeles ønskeligt, at der bliver foretaget en sådan indgående kommissionsbehandling af naturfredningslovens bestemmelser med henblik på en revision i folketingsåret 1964-65. Jeg vil gerne føje til, hvad det ærede medlem hr. Ib Thyregod allerede har nævnt, at der sikkert på en lang række områder tiltrænges en koordinering af denne lovgivning og de andre love, som vedrører regulering og planlægning af bebyggelsen. Det ærede medlem hr. Thestrup nævnte i denne forbindelse, at professor Vinding Kruse allerede for flere år siden har udarbejdet et sådant forslag, der søger at koordinere hele denne lovgivning. Jeg vil tro, at der i disse bestræbelser ligger inspirationer at hente for den kommission, som nu skal nedsættes.

Må jeg dernæst gøre et par enkelte bemærkninger om de to punkter, hvorom der ikke er opnået enighed i udvalget. Jeg vil dog først ligesom det ærede medlem hr. Lund Jensen gøre opmærksom på, at stillingen vel er den, at vi i udvalget fra alle sider i princippet er enige om, at den udvikling, som er i gang i disse år, en udvikling af næsten eksplosiv karakter, nødvendiggør, at der foretages visse indgreb for at have kontrol med bebyggelsens udvikling.

Det af flertallet tiltrådte ændringsforslag om en fredningslinje på 300 m langs søer, veje og åer anbefaler jeg at stemme for. Mindretallet nøjes med at foreslå en bygge-

[Helge Larsen.]

linje på 100 m fra søer og åer, medens flertallet altså ønsker en byggelinje på 300 m svarende til den, der gælder for bebyggelse langs skovbryn. Jeg tror, at en byggelinje på 100 m ikke i tilstrækkeligt omfang vil kunne sikre bevarelsen af de naturværdier langs med søer og åer, man ønsker bevaret, og jeg tror ligeledes, at den af flertallet ønskede byggelinje på 100 m langs vejene er nødvendig. Det er naturligvis ikke dermed hensigten at hindre bebyggelse langs vejene i alle tilfælde, men det, som har interesse naturfredningsmæssigt og vel også trafikmæssigt, er, at der skabes mulighed for at tvinge bebyggelsen bort fra de store veje, således at disse færdselsårer ikke kommer til at ligne forstadsgader uden udsigt ud over landskabet. Det ideale ville være at få den bebyggelse, som ganske naturligt søger mod de store færdselsårer, anlagt ved sideveje, der ligger diagonalt på hovedvejene, så at bebyggelsen nok har den lette adgang til de gennemgående veje, men alligevel er lagt sådan til siden, at den dels ikke generer trafikken, dels ikke hindrer det frie udsyn.

Hvad endelig angår det af mindretallet stillede ændringsforslag til § 22, må jeg anbefale at stemme imod det. Jeg tror, at bestemmelsen om, at fredningsnævnet i givet fald skal rejse fredningssag, vil medføre erstatningskrav af et omfang, som vil forekomme urimeligt, ikke mindst på baggrund af, hvad det ærede medlem hr. Thestrup nævnte, at man jo ikke ønsker at fremme jordspekulation og heller ikke ønsker, at der skal kunne gives erstatning, hvor der er tale om det, man måske kunne betegne som spekulation i erstatning. Men det er klart, at hvor man af hensyn til planlægningen af bebyggelsen og bebyggelsens udvikling gennemfører bestemmelser som tiltrådt af udvalgsflertallet i ændringsforslaget vedrørende § 22, kan der være tilfælde, hvor der må konstateres en værdinæddgang, som det er rimeligt og rigtigt at give erstatning for, og det er netop det, flertalspartierne tilsigter med den foreslåede affattelse af stk. 2 i § 22.

Der har under udvalgsarbejdet fra alle sider, mener jeg, været gjort forsøg på at nå frem til enighed med hensyn til indholdet af de i lovforslaget foreslåede ændringer

under nr. 12 og nr. 15. Det er ikke lykkedes forud for denne anden behandling. Ordførerne har dog i dag givet udtryk for vilje til mellem anden og tredje behandling at søge at nå frem til enighed også på disse punkter, og jeg giver på mit partis vegne tilsagn om at deltage i et sådant forsøg. Jeg gør det ud fra den betragtning, at det er yderst værdifuldt for naturfredningen og for naturfredningslovens succes ud over landet, at de bestemmelser, der gennemføres, har så stor tilslutning i det høje ting som muligt.

Vivike: Skønt jeg er såre tilfreds med det foreliggende lovforslag, kan jeg ikke tilbageholde et hjertesuk over, at man ikke freder vandløb ned til 3 meters bredde, i særdeles da det nu konstateres, at den bredde, det drejer sig om, bundbredden, kan blive meget vanskelig for en almindelig mand at definere, og da der foregår denne stadige forurening af vore vandløb. Endelig kunne jeg, som jeg nævnte ved første behandling, have ønsket, at man i loven havde fået et forbud imod brug af speedbåde og vandflyvemaskiner på vore indsøer, noget, der er til ubodelig skade for både fiske- og fuglelivet og bryder den sindets fred, som opnås ved søerne. Men i håb om, at man ved det påtænkte kommissionsarbejde kan få disse fejl rettet, skal jeg ikke undertrykke min taknemlighed over, at lovforslaget ligger på tingets bord.

Alle vil vinde, og ingen, absolut ingen, vil tabe ved dette lovforslags gennemførelse. Til det ærede medlem hr. Thestrup vil jeg sige, at der er ingen, der kan lide tab; der kan ikke blive tale om store erstatninger. Til det ærede medlem hr. Ib Thyregod må jeg sige, at det er forkert at udtrykke sig på den måde, at der i kraft af de nye lovregler langs vore veje udstedes et almindeligt forbud mod byggeri. Der er kun tale om, at man skal have fredningsmyndighedernes tilladelse til at bygge, og det vil ikke blive alle steder, langtfra, at en sådan tilladelse ikke vil blive givet.

Jeg kan ikke se, at der er nogen, der kan have krav på store erstatningsbeløb ved denne lovs gennemførelse. Men mindretallet har altså en anden opfattelse og har derfor stillet sine ændringsforslag. Hvis disse ændringsforslag blev vedtaget, er det min op-

[Vivike.]

fattelse, at så ville det danske samfund ikke have råd til at værne om den danske natur, for så kunne der stilles så store erstatningskrav, at der simpelt hen ikke kunne skaffes penge til at dække dem. Ingen bliver jo fattigere, fordi der ikke må bygges på må og få. Den landmand, der får at vide, at han ikke kan udstykke, som det passer ham, til sommerhusbebyggelse, får det jo ikke dårligere af den grund; han vil ikke høste mindre, og han vil ikke blive mere tørkeramt eller ramt yderligere af andre ulykker på grund af et sådant forbud. Stiller han krav om erstatning på grund af denne lov, vil det svare til, om andre borgere ville forlange erstatning, fordi der ikke flyver stegte duer ind i munden på dem. Det, der er tale om her, er samfundsskabte værdier, en velstandsforøgelse, der gør, at der bygges flere sommerhuse o. s. v., og den enkelte grundejer har ikke nogen andel i, har ikke selv skabt disse værdier.

Mennesket lever ikke af brød alene. Bare det ville gå op for venstre og de konservative, at der findes andre værdier end de materielle. Jeg synes, I ser alt for meget alene på det materielle. Dette her er jo ingen landbrugsordning, og det er ikke gennem naturfredningsloven, der skal skaffes penge til landmændene. Vi har et smukt land. Jeg ville ønske, at vi alle kunne være enige om at værne om dets skønhed. Jeg tvivler ikke om, at I holder af jeres land, men selv et barn, man holder meget af, kan man jo gøre fortræd ved at komme til at behandle det uretfærdigt, og så har man det skidt bagefter, og det har man egentlig rigtig godt af, for man kunne have tænkt sig bedre om. Jeg ønsker ikke, at I skal have det skidt,...

Formanden: Der må ikke tales direkte til medlemmerne.

Vivike: . . . men vedtager man jeres ændringsforslag, betyder det efter min opfattelse, at man simpelt hen ikke kan realisere loven. Der ville så ødelægges meget, og jeg tror også, at mindretallet, når der er gået nogle år, ville erkende, at meget var ødelagt, men den erkendelse ville i så tilfælde komme for sent.

Jeg må anbefale det høje ting at forkaste

mindretallets ændringsforslag og stemme for det af statsministeren fremsatte forslag om en ny naturfredningslov med de ændringer, der er foreslået af ministeren og flertallet eller af hele udvalget.

Iver Poulsen: Man kan i alt fald ikke beskyldte den højtærede statsminister for i denne sag at have gjort en røverkule af sit hjerte, for hvis ikke hensigten ganske klart fremgår af selve lovforslaget, så siges det rent ud i bemærkningerne til lovforslaget, at hensigten bl. a. er en udvidet offentlig kontrol med bebyggelsen uden for de områder her i landet, som allerede er omfattet af en byplan, altså en offentlig kontrol med og bestemmelse over, hvor det enkelte menneske må bo og bygge.

Om fortolkningen af det i lovforslagets nr. 12 anvendte udtryk: „større samlede bebyggelser, der ikke tjener et på stedet naturligt formål“, siger den højtærede statsminister, at hensigten ikke blot er at forbyde et større, samlet sommerhusbyggeri, men også at forbyde helårsbeboelse for dem, der arbejder 20-30 km derfra. Men hvorfor skal det offentlige da forbyde mennesker, der har deres arbejde i en større by, at bo privat under landlige og frie forhold, hvis disse mennesker nu ønsker at bo således? Det er da meningsløst i vor motoriserede tidsalder, hvor afstandene bliver af stadig mindre betydning, at ville tvinge folk til at klumpe sig sammen under beboelsesforhold, som de ikke selv ønsker at bo under, og som de mener de selv kan finde bedre. Men hensigten er ganske tydeligt den under det fredeligt klingende navn naturfredning at gennemføre en statskontrolleret og statsdirigeret udvikling på et arealområde, der efter det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensens udregning ligger på omkring 350 000 ha af Danmarks jord.

Denne kontrol kan naturligvis ikke gennemføres, uden at der bliver tale om et indgreb i den private ejendomsret og i den frie dispositionsret, hvilket jo også er et ganske naturligt mål for socialistiske partier, men det må forbavse meget, at det konservative folkeparti kan give sin tilslutning til et sådant angreb på den private ejendomsret. Den juridiske udredning af den private ejendomsrets flersidighed, som det ærede medlem hr. Thestrup gav ved lov-

[Iver Poulsen.]

forslagets første behandling, var meget interessant, og den konkluderede jo i, at det konservative folkeparti var ganske enig med den højtærede statsminister i lovforslagets formål.

Denne konklusion gjorde naturligvis, at det ærede medlem hr. Thestrups udredning blev modtaget med varm tak fra den højtærede statsministers side, men udredningen bortforklarer ikke, at lovens formål bl. a. er at indskrænke den private ejendomsret, hvilket blev udtrykkeligt fastslået af den højtærede statsminister ved første behandling, idet statsministeren da sagde:

„Formålet med loven — man kan lige så godt erkende det rent ud — er at indskrænke rådighedsretten, altså ejendomsretten.“

Jeg forstår ikke, at det konservative folkeparti vil lægge navn og ryg til et sådant angreb på ejendomsretten.

Jeg tror for øvrigt, man skal være en lille smule forsigtig med juridisk spidsfindige fortolkninger af ejendomsrets-begrebet, alt efter hvordan det nu kan passe i det foreliggende tilfælde. Det kan let fremkalde en beklagelig forvirring i befolkningens retsbevidsthed.

At der er tale om et angreb på den private ejendomsret, fremgår også klart deraf, at man dog i visse tilfælde taler om en erstatning. Hvis ejendomsbesidderne ikke skulle afgive noget af deres ejendomsret, skulle der heller ikke være tale om nogen form for erstatning; men at erstatning eventuelt skulle ske i form af lettelser i ejendomsbeskatningen, finder jeg i hvert fald ganske urimeligt, for ejendomsbeskatningen er en uretfærdig særbeskatning og en uhensigtsmæssig beskatning af produktionsapparatet og burde derfor afskaffes, men sandelig ikke bruges som et politisk handelsobjekt, således at ejendomsbesidderne skal betale afskaffelsen af en særbeskatning med en indskrænket dispositionsret, altså med en del af ejendomsretten.

De stillede ændringsforslag ændrer intet

væsentligt ved lovforslagets karakter, så dem kan vi ikke stemme for.

Jeg tror, at man ved gennemførelsen af dette lovforslag gør en god sag, naturfredningen, en dårlig tjeneste, for loven vil ikke blive modtaget med forståelse ude i befolkningen, hvilket er meget uheldigt, netop når det drejer sig om et lovforslag af denne karakter; det angreb på den private ejendomsret, som lovforslaget indeholder, er i strid med den almindelige retsopfattelse i befolkningen.

Vi vil undlade at stemme vedrørende de stillede ændringsforslag, som intet væsentligt ændrer ved lovforslagets karakter, men vi vil stemme imod selve lovforslaget.

I forbindelse med denne lovgivning vil jeg gerne henlede den højtærede statsministers opmærksomhed på en fredningssag, om hvilken jeg ved at der er sket henvisning til statsministeriet den 25. maj i år. Det drejer sig om en fredning af en del af Karup Å dalen ved Vormstrup, hvor et fiskeeksportfirma fra Glyngøre i sommeren 1957 købte et areal for at oprette et dambrug i gamle brunkullejer. Efter at landvæsenskommissionens behandling af sagen var påbegyndt, opstod der blandt fredningsinteresserede modstand imod projektet, og sagen blev ved Naturfredningsforeningens foranstaltning indbragt for fredningsnævnet for Viborg amtsråds-kreds, der i august 1959 besluttede, at fredning skulle gennemføres. Siden august 1959 har det imidlertid, trods flere henvendelser, været lodsejerne umuligt at komme videre med sagen og få en afgørelse, og det sidste, der har kunnet oplyses, er, at sagen er henlagt på ubestemt tid — formentlig i forventning om, at det lovforslag, som nu behandles, bliver ophejvet til lov.

Det er en urimelig behandling, der er givet lodsejerne, og det er forståeligt, at de føler sig meget ilde behandlet og finder det meningsløst, at der skal gå 4 år, før en sådan sag kan afsluttes. Jeg vil bede den højtærede statsminister om at gøre sit til, at der snarest må blive truffet en afgørelse, så at de pågældende ejendoms-

[Iver Poulsen.]

besiddere dog i det mindste kan få besked om, hvorvidt deres dispositionsret over deres egen ejendom er indskrænket, og, i bekræftende fald, hvor stærkt den er indskrænket.

Statsministeren (*Kampmann*): Må jeg begynde med at takke de ærede ordførere for de partier, der har været repræsenteret i udvalget, for det store arbejde, der er udført — det gælder i øvrigt hele udvalget — og for de udtalelser, der er faldet i dag. Der er i udvalget foretaget en meget grundig behandling af dette vigtige lovforslag, og det er jeg meget taknemlig for.

Man kan vel næsten sige, at det eneste beklagelige er, at der ikke er opnået enighed, men efter den tone, der prægede alle indlæggene — jeg ser bort fra den ærede sidste ordførers — skulle der dog fortsat være udsigt til, at der kan nås til enighed. Ganske vist er der ret betydelige principielle forskelle i vort syn på et par af bestemmelserne; men de praktiske forskelle er måske knap så store, som man vil gøre dem til. Dette kan på den ene side føre til, at man kan synes, det er lettere at nå til et resultat, idet man kan sige til modparten, at han godt kan opgive sit standpunkt, fordi det i praksis ikke betyder så meget; på den anden side har det her ved anden behandling vist sig, at et sådant argument ikke har kunnet gøres gældende.

Der er jo, som det også er sagt, stort set enighed om lovforslaget, bortset fra bestemmelserne i lovforslagets nr. 12 og 15 vedrørende henholdsvis lovens § 22 og § 25. Hvad angår nr. 12 og ændringsforslag nr. 11 i betænkningen, er der tre problemer, som stilling har været genstand for drøftelse.

Det ene er spørgsmålet om en nøjere definition af det område, inden for hvilket der skulle gives tilladelse fra fredningsnævnet; der var en del diskussion om dette problem under lovforslagets første behandling. Jeg forstår, at den definition, som vi nu har fundet frem til, er der enighed om.

Endvidere har man drøftet spørgsmålet om fristen; man har sagt, at sagerne behandling tager for lang tid. Der er dog ikke stillet ændringsforslag i så henseende, men vi kan naturligvis over for myndighederne

indskærpe, at sagerne skal fremmes. Efter den opbygning, som loven nu får, skulle der blive større mulighed for at behandle sagerne hurtigt; det er noget, der kan tales om.

Det tredje problem var erstatningsspørgsmålet. Der har været almindelig uenighed om, hvorvidt der skulle gives erstatning ved rådighedsindskrænkning, men det forligstilbud, som ligger i ændringsforslag nr. 11 i betænkningen, stillet af mig og tiltrådt af et flertal, har oppositionen altså ikke ment at kunne gå med til. Det ærede medlem hr. Thestrup beklagede sig særlig over, at der derved ikke blev givet en ret og staten ikke fik nogen pligt til at yde erstatning. Det er ganske rigtigt, idet vi ikke mener, staten har en sådan pligt; og når vi ikke mener, at staten har pligt til at yde erstatning, kan man dog ikke give udtryk for noget sådant. Det er altså her, den principielle uoverensstemmelse ligger. Jeg håber dog, man vil betragte stk. 2 under ændringsforslag nr. 11 som et forligstilbud. Det er virkelig ment sådan. Jeg mener, at lovforslaget, som det var formuleret ved fremsættelsen, var inde på det rigtige. Det finder jeg stadig. Jeg gjorde også opmærksom på, at vi her har prøvet at imødekomme oppositionen.

Med hensyn til ændringsforslag nr. 14 til lovforslagets nr. 15 kan man naturligvis, som man også har gjort det, drøfte, hvordan disse afstande i meter fra vandløb skal fastsættes. Det må jo afhænge både af praktiske forhold, men også i nogen grad af den beskyttelse, man vil give naturen. Jeg tror, alle er klar over, at her kan man vistnok, hvis man ellers kan blive enig om lovforslaget, nå til et resultat. Men jeg gør opmærksom på, at vi ikke kan nedskære målene så meget, som det ærede medlem hr. Vivike var inde på.

Derudover er der betydelige vanskeligheder, hvis man fra oppositionens side vil fastholde, at der skal gives erstatning på den ene eller den anden måde for rådighedsindskrænkninger, der finder sted i henhold til lovforslagets nr. 15, således som det foreslås ændret ved ændringsforslag nr. 14. Jeg tror, det vil volde betydelige vanskeligheder, hvis man mener, at der her, som det finder sted i henhold til stk. 2 under ændringsforslag nr. 11, under den ene eller den anden form skal gives erstatning.

[Statsministeren.]

Jeg takker som sagt for de udtalelser, der er faldet om, at udvalget vil prøve på mellem anden og tredje behandling at nå et resultat, sådan at ændringerne i naturfredningsloven kan gennemføres i så vidt mulig enighed her i tinget. Fuldstændig enighed kan der ikke opnås efter den tale, som det ærede medlem hr. Iver Poulsen holdt. Det ærede medlem mente jo, at jeg i hvert fald i dette tilfælde — det var et forbehold — ikke gjorde en røverkule af mit hjerte. Nu er jeg mig ikke bevidst, at det er noget særlig karakteristisk for mig at gøre en røverkule af mit hjerte; jeg har måske et par gange været tilbøjelig til det, når jeg skulle svare det ærede medlem hr. Iver Poulsen; jeg ved ikke, om jeg skulle opretholde den tradition.

Det ærede medlem står fast på ejendomsretten og siger, at folk skal have lov til at bo, hvor de vil. Ja men hvad ville resultatet blive af denne stærke fastholden af ejendomsretten? Lad os f. eks. tage udviklingen her i hovedstaden. Det viser sig jo, at i slutningen af forrige århundrede og begyndelsen af dette var den store almindelige befolkning, selv om den godt kunne have lyst til lys og luft, nødt til at bo i ejendomme på Nørrebro og Vesterbro, der blev slumkvarterer, og hvor der ikke var megen lys og luft. Men der var naturligvis en ganske lille del af befolkningen, der under beskyttelse af ejendomsretten kunne placere deres bopæl, hvor de havde lyst, langt borte fra byen — vi kan tænke på forholdene op langs Strandvejen. Det har gjort, at hele adgangen til Øresund op langs Strandvejen har været spærret gennem snart mange år. Først efter at man gennem fredningsager og andet har sat ind, har man under betydelige omkostninger kunnet slå hul i denne mur. Den udvikling har mit parti lært af. Hvis det ærede medlem kalder det socialisme, har jeg ikke spor imod det. Vi har lært så meget af det, at vi mener, man bør undgå noget tilsvarende også længere ude. Det er noget af baggrunden for de bestemmelser, der foreslås.

I øvrigt glædede det mig at høre fra de andre ærede ordførere, at man er tilhænger af det lovforslag, vi her søger at få gennemført i enighed, og at man også mener, at det er tiltrængt med en kommissionsbe-

handling af disse og måske også af andre ting. Jeg kan da også give tilsagn om, at der bliver nedsat en sådan kommission.

Ib Thyregod: Kun en kort bemærkning. Jeg vil blot sige til den højtærede statsminister, at jeg synes ikke, det er rimeligt at drage den sammenligning, ministeren drog til sidst vedrørende forholdene i byområder og de forhold, vi taler om her, hvor vi alle er enige om at der skal foretages en planlægning.

Jeg vil gerne spørge den højtærede statsminister, om han er enig i det, den højtærede boligminister tidligere har været inde på, at det vil være rimeligt inden for en kortere tid at koordinere hele den lovgivning, der her er tale om, byplanlægning, fredningslovgivning og de andre bestemmelser, jeg har nævnt, så at man finder frem til et rimeligt samarbejde mellem de pågældende myndigheder og der ikke fremover bliver tale om en række forskellige bestemmelser i en række forskellige love vedrørende disse områder.

Thestrup: Det ærede medlem hr. Iver Poulsen mente ikke, at mit parti og navnlig jeg havde forsvaret ejendomsretten. Jeg tror, jeg var den første, der her i tinget rejste spørgsmålet om de erstatningsfri reguleringer og påviste, at de erstatningsfri reguleringer af ejendomsretten gik ud over rimelige grænser. Men jeg har altid anerkendt og vil altid anerkende, at de erstatningsfri reguleringer har deres egentlige område dér, hvor det gælder om at varetage befolkningens sundhedsmæssige tarv, dens sikkerhedsmæssige tarv og dens rekreative tarv. Det er det, der er grundlaget for naturfredningslovgivningen, og jeg kan ikke være enig med det ærede medlem hr. Iver Poulsen i, at der skal være uhindret ret til spekulation i naturens værdier.

Iver Poulsen: Til den højtærede statsminister vil jeg gerne sige, at min bemærkning om at gøre en røverkule af sit hjerte ikke fra min side var tænkt som en ondskafuldhed. Jeg beklager, hvis den er blevet opfattet som sådan.

Den højtærede statsminister henviste til forholdene på Strandvejen. Det er da fuldstæn-

[Iver Poulsen.]

dig rigtigt, at der er mange steder, hvor der kan trænges til en regulerende hånd; det kan jeg udmærket godt se. Men jeg kan ikke se, at man under betegnelsen beskyttelse af naturen bør kunne lægge statens klamme hånd på 350 000 ha af Danmarks jord, og at man ærligt og redeligt kan indrømme, at det, man vil med denne naturfredningslov, er at sikre et statskontrolleret og statsdirigeret byggeri ude omkring i samfundet. Det er at blande to forskellige ting sammen, hvad også det ærede medlem hr. Ib Thyregod berørte. Den regulering af udviklingen, man ønsker fra visse sider, burde komme frem her i tinget åbent og ærligt og ikke skjules under navnet naturfredning.

Om det ærede medlem dommer Thestrups udtalelser vil jeg gerne sige, at det står jo at læse, at det ærede medlem har sagt, at det konservative folkeparti var enig med den højtærede statsminister i lovens formål, og statsministeren har jo, som jeg citerede før, sagt, at formålet med loven var — han kunne lige så godt sige det lige ud — en indskrænkning i rådighedsretten, altså ejendomsretten. Det er formålet, og det er det formål, jeg ikke kan forstå man fra konservativ side vil støtte.

Formanden: Jeg gør opmærksom på, at der ikke i salen kan anvendes titler under omtalen af medlemmer.

Statsministeren (Kampmann): Må jeg sige til det ærede medlem hr. Iver Poulsen, at statens hånd er ikke klam, men den er så vidt mulig retfærdig.

Det ærede medlem hr. Ib Thyregod, rejste spørgsmålet om samordning; det tænker vi meget på. Men jeg tror ikke, at sagen er helt så enkel, som det fremgik af det ærede medlem hr. Ib Thyregods første indlæg i dag.

(Kort bemærkning).

Thestrup: Må jeg sige til det ærede medlem hr. Iver Poulsen, at de erstatningsfri reguleringer af ejendomsretten er jo netop rådighedsindskrænkninger. Jeg har udtalt mig på den måde, at visse af de erstatningsfri reguleringer anerkender jeg, og jeg tror,

jeg kan sige, at de anerkendes fra alle sider. Jeg har i hvert fald ikke tidligere mødt nogen, der ikke ville anerkende dem, før jeg mødte det ærede medlem hr. Iver Poulsen.

(Kort bemærkning).

Iver Poulsen: Den højtærede statsminister mener, at statens hånd ikke er klam. Det er en følelsessag, og det er ikke følelser, vi skal diskutere her. Jeg mener i hvert fald, at den falder ind under begrebet klam i dårlig betydning.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslagene nr. 1-9
vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 10
forkastedes med 84 stemmer mod 55; 4 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslag nr. 11
vedtoges med 83 stemmer mod 55; 4 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslag nr. 12
vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 13
forkastedes med 83 stemmer mod 55; 4 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslag nr. 14
vedtoges med 83 stemmer mod 55; 4 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslagene nr. 15-19
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets tekst i den ændrede affattelse
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketinges næste møde afholdes i morgen, fredag den 2. juni, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om optagelse af statslån i udlandet.

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i og tilføjelser til lov om normering og klassificering af statstjenestemandstillinger [vedr. hjemmeværnet].

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om midlertidigt tillæg til folke-, invalide- og enkepensionister.

4) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om øget statsstøtte i forbindelse med Danmarks deltagelse i det skandinaviske luftfartssamarbejde.

Mødet hævet kl. 14²⁰.

90. møde.

Fredag den 2. juni kl. 13.

Formanden: Medlemmer af folketinget Per Hækkerup, Erik Eriksen, Poul Møller, Aage Fogh, Aksel Larsen og Iver Poulsen har meddelt mig, at de ønsker at stille følgende forespørgsel til statsministeren:

„Hvilke oplysninger kan statsministeren give folketinget om den økonomiske og politiske situation?“

Udvalget angående forslag til lov om ændringer i toldloven har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om udførsel af kød m. m. har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Medlem af folketinget Skræppenborg-Nielsen har meddelt mig, at han ønsker til socialministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil og kan ministeren gøre noget for at nedbringe den ofte urimeligt lange ventetid på statens hørecentraler?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om optagelse af statslån i udlandet.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 4038).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges med 82 stemmer mod 54.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændringer i og tilføjelser til lov om normering og klassificering af statstjenestemandstillinger [vedr. hjemmeværnet].

(Anden behandling findes i tidenden sp. 4061).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Orla Pedersen: Jeg skal ikke trætte tinget med et længere indlæg på nuværende tidspunkt, men jeg finder anledning til at gøre opmærksom på, at jeg beklager at være bragt i den situation ikke at kunne